

דפים ט — י

יג. מה הדין במקרים הבאים?

- א. הנושא אשה והביא עדים שזינתה לאחר שנתקדשה לו, והוזמו?
  - ב. חזר והביא הבעל עדים שהזימו את המזימים.
  - ג. עדים שהעידו על נערה המאורסה שזינתה עם פלוני, והוזמו.
- א. הביא הבעל עדים שזינתה, והביא האב עדים והזימום — נהרגים (כאשר זממו לעשות לאשה) ואינם משלמים ממון (הפסד כתובתה — דקם ליה בדרבה מיניה).

ב. חזר והביא הבעל עדים והזימו את המזימים — הרי אלו נהרגים על זממם להרוג את עדי הבעל, ומשלמים ממון לבעל על שרצו להפסידו מאה כסף קנס. [ואין אומרים 'קלב"מ' באופן זה שממון לזה ונפשות לזה. רב יוסף].

יש מקום לומר שגם לוקין — כאשר זממו לעשות לבעל על שהוציא שם רע. ואין כן דעת הגרעק"א (עחו"א).

ג. עדים שהעידו על נערה מאורסה מסוימת שזינתה, והוזמו — נהרגים ומשלמים ממון; ממון לזה (— לאביה, שהפסידה כתובתה) ונפשות לזה (לנערה).
לא העידו על נערה מסוימת אלא 'פלוני' בא על נערה המאורסה' והוזמו — נהרגים משום שזממו להרוג הבעל, ואין משלמים ממון.
וכן הדין על עדות רביעת שור; 'פלוני רבע השור' והוזמו — נהרגים ואין משלמים ממון. 'שורו של פלוני' והוזמו — נהרגים משום הרובע ומשלמים ממון לבעל השור (רבא).

א. יש אומרים שעקרון זה, ממון לזה ונפשות לזה חייב — אינו מוסכם על הכל, ולדברי כמה אמוראים פטור (ערש"י כתובות לא בדעת רב אשי ורבא. וע"ש בתוס' ובראשונים כאן ולהלן עד.).
ב. בכללות דין עדים זוממין שהעידו על חיוב ממון — ע' בכתובות לב).

יד. מה דין העדויות דלהלן?

- א. פלוני רבעני לאונסי.
- ב. פלוני רבעני לרצוני.
- ג. פלוני בא על אשתי.
- ד. פלוני רבע את שורי.
- ה. שורי רבע ע"י אדם שאיני מכירו.

א. אמר רב יוסף: 'פלוני רבעו לאונסו' — מצטרף להעיד עם אחר להמית את הרובע (ואין נעשה 'שונא' בכך, הפסול לעדות. תוס').

ב. אמר שרבעו לרצונו; לרב יוסף — אינו נאמן להצטרף עם אחר, שהרי לדבריו רשע הוא ופסול לעדות. התוס' צדדו האם השוכב עם הזכר פסול לכל עדויות [ואפילו לרבא שפוסל רק ב'עד חמס',

הואיל ועובר להנאתו על דעת קונו, חשוד לשקר בשביל הנאת ממונו], או שמא אינו פסול משום שיצרו תוקפו, מלבד על דבר זה בעצמו שחשוד עליו.

ולהלכה כל רשע פסול לעדות. ואולם החשוד על העריות חשד דעלמא [ויש אומרים אפילו בקול שאינו פוסק], שרגיל עם עריות ומתייחד עמהם — כשר לכל עדות מלבד עדות אשה (עפ"י רמ"א חו"מ לד, כה וסמ"ע — עפ"י הסוגיא דלהלן כו:).

לרבא — נאמן להצטרף עם אחר (המעיד שאותו אדם רבע) כדי להרוג את הרובע, אבל אינו נאמן על עצמו, לומר שהוא נרבע לרצון — שאין אדם משים עצמו רשע.

א. הלכה כרבא דפלגינן דיבורא (ערמב"ם עדות יב, ב; חו"מ לד, כו; אה"ע קטו, ז).

ב. אמר 'רבעתי פלוני' [או 'זניתי אם אשת איש פלונית'] — כתב הרשב"א (ע' בשו"ת ח"א א'רלז) שאין שייך לפלג דיבורו בזה, כי אין שייך אלא ברצון. ואולם יש להבחין באיזה אופן היה דיבורו, שאם אמר 'פלונית אשת איש זינתה עמי', אפשר לחלק דיבורו ויהא נאמן שזינתה אך לא עמו.

נחלקו הפוסקים להלכה האם נוקטים כהרשב"א (ע' שו"ת חת"ס אה"ע ב, נב) אם לא (נובי"ק אה"ע עב. וע"ע: רמ"א אה"ע קטו, ז וש"פ; עבודת הגרשוני כה; אורים ותומים והגהות ברוך טעם — חו"מ לד; שו"ת רב פעלים ח"א אה"ע ג; אבני נור אה"ע כט ועוד).

ג. יש אומרים שאם העד הנוסף מעיד על זה שנרבע לרצונו — אין נאמנים להרוג את הרובע, שהרי לדברי העד שעמו, רשע הוא (ראב"ן). ויש חולקים (ע' אה"ע קטו, ו).

ג. 'פלוני בא על אשתי' — אמר רבא: הוא ואחר מצטרפין להורגו, אבל לא להורגה, שאדם קרוב אצל אשתו. (ואעפ"י שנאמן כלפי הבעל, אנו מחלקים דיבורו ואינו נאמן כלפי אשתו).

ד. 'פלוני רבע שורי' — הסיק רבא (כפרש"י) שנאמן בצירוף עד נוסף, הן לענין הריגת הרובע הן לענין סקילת השור.

א. הטעם מבואר בגמרא, שאין אדם קרוב אצל ממונו לענין 'פלגינן דיבורא' ומתוך שנאמן על האחר נאמן על השור. ונראה שכל זה אמור רק בשור הנסקל, שכשמעיד לחייב שורו סקילה אין לו כל הנאה מזה [וגם הוא דין סקילה חל על עצם הממון ואינו בגדר עונש על בעליו, שהרי אפילו שור הפקר נסקל. עפ"י קהלות יעקב טו, ב], משא"כ בשאר דיני ממונות שיש לבעליו הנאה מהממון [והרי הנידון הוא על הבעלות ולא על עצם הממון], ודאי בעל הממון הינו בעל דבר, ואינו ענין ל'אין אדם קרוב אצל ממונו' (עפ"י שו"ת הריב"ש שלט, כהסבר קה"י).

ב. הראב"ד מפרש פירוש אחר בסוגיא, ולפיו היות ואין אדם קרוב אצל ממונו, הרי שהבעלים בגדר 'עד' כלפי השור, ומתוך שבטלה מקצת העדות מפני שהיא נוגעת לשור — בטלה כולה, הלכך גם הרובע אינו נהרג. וכן נוקטים כמה ראשונים ופוסקים אחרונים (ערו"ן ונמו"י; שו"ת הרא"ש ס; מחנה אפרים עדות ג; נוב"י קמא אה"ע עב).

יש אומרים שגם הראב"ד מודה בזמן הזה שאין דנים את השור, שמקבלים עדותו לענין הרובע, לפסלו (עפ"י תומים לד, ח ונתי"מ; שו"ת עמודי אור פד, כ).

ה. העיד על שורו שנרבע, ולא העיד על הרובע — אינו נאמן לענין סקילת השור, אפילו בהצטרפות עם אחר (שאדם 'קרוב' אצל ממונו כאשר מעיד על ממונו בלבד. רש"י עפ"י תמורה כה).

דף י

טו. בכמה אנשים נעשים הדברים דלהלן?

א. דין מלקות.

ב. חישוב מולד הלבנה; קידוש החודש ועיבורו.

ג. עיבור השנה.

א. מכות בשלשה (ושפטום) — הרי כאן שנים. ואין ב"ד שקול — הוסף אחד. רב הונא). משום רבי ישמעאל אמרו: בעשרים ושלשה. (וכן פירש רב אשי דעת רבי מאיר). אביי פירש טעמו משום גזרה שוה רשע רשע ממיתה. ורבא אמר, מפני שהמלקות במקום מיתה עומדות).

הלכה מכות בשלשה, ואעפ"י שאפשר שימות כשמלקים אותו (רמב"ם סנהדרין ה, ד). וצריך שיהיו הדיינים סמוכים (שם רפ"ז).

ומלקות שקנסו חכמים, כגון הקורא לחברו 'ממזר' — אין צריך סמוכים (עפ"י שו"ת הרדב"ז ח"ג תתיח).

ב. תנן: 'עיבור החדש בשלשה'. רב אשי פירש 'עיבור' — חישוב (שצריך לחשב ולידע מתי המולד, כדי לדעת אם לעבר אם לאו, שאין לאחר את ראש חדש יומים או שלשה מהמולד. רש"י), ואגב ששנה התנא 'עיבור שנה' שנה 'עיבור' בחודש. אבל קידוש ועיבור החדש — אין צריך, כרבי אליעזר שאמר בין בזמנו (= יום שלשים) בין שלא בזמנו (= יום ל"א) אין מקדשים אותו (וקדשתם את שנת החמשים שנה — שנים אתה מקדש ואי אתה מקדש חדשים).

ואילו אביי ורבא ורב נחמן אמרו: קידוש החודש בשלשה. (לאביי, נתחלף בגרסת המשנה 'עיבור' במקום 'קידוש'. רבא פירש שהכוונה ל'קידוש במקום עיבור' — שסובר התנא כר"א בר' צדוק שאין מקדשים את החדש אלא אם נראה ביום שלשים, אבל לא נראה בו — אין מקדשים אותו (וכן פסק שמואל להלכה. ר"ה כד). ורב נחמן אמר להפך; 'קידוש אחר עיבור', כפלימו שאמר בזמנו אין מקדשים אותו, שלא בזמנו מקדשים אותו).

להלכה, הקידוש והחישוב בשלשה (רמב"ם קדוש החדש ב, ח).

ג. עיבור השנה בשלשה. דברי רבי מאיר. רשב"ג אומר: בשלשה מתחילים, אם רובם אומרים לישב — מוסיפים שנים ונושאים ונותנים בחמשה. אמרו רוב החמשה שצריכה עיבור — מוסיפים עוד שנים וגומרים בשבעה. גמרו בשלשה — מעוברת.

א. הלכה כרשב"ג בכל מקום ששנה במשנתנו. וצריך לכתחילה שבעה (רמב"ם קדה"ח ד, ט-י).

ב. ישבו שלשה והיו בדעה אחת שצריכה עיבור — יש אומרים שמעברים הם ואין צריך להוסיף עליהם (ער"ן, רבנו יונה ומאירי) ויש חולקים (ערמ"ה ור"ח).

ג. גם חישוב החשבונות בלא העיבור עצמו צריך 'בית דין' (כן מוכח מדברי התוס' להלן כו. ד"ה לעבר) שפרשו שיצאו החכם לחו"ל כדי לחשב ולא לעבר, ואעפ"כ אמרו בגמ' שם שצריך מניין.

ד. הרמב"ם (קדה"ח ד, ט-י; ספר המצוות — עשה קנג) נקט שהמקדשים חדשים ומעברים שנים צריך שיהיו דייני סנהדרי גדולה [או באי כחם שנטלו מהם רשות. ע"ש רפ"ה]. ואחד מהם הוא ראש בית דין הגדול. והרמב"ן (בהשגותיו לשהמ"צ) חולק. [להלן יב. ד"ה אבל] הוכיר רש"י גבי עיבור שנה 'בית דין מופלא'. ואין ראייה שסובר כהרמב"ם, שאפשר כוונתו לב"ד הבקי בענין העיבור שאינו מצוי, וכמו

שאמרו שם שכשרע"ק היה חבוש בבית האסורים חיטבו עמו עיבור של שלש שנים מראש, מפני שחכם גדול היה ובקי בעיבור שנה. ויש מוכיחים מדברי הרשב"א בתשובה (ח"ו קצ) כהרמב"ם. ע' 'בירור הלכה'.
ה. היו הדיינים רשעים — אין השנה מתעברת על ידיהם, שקשר רשעים אינו מן המניין (עפ"י גמרא להלן כו. ורש"י).

אין מעברים את השנה אלא במזומנים לה, (שהזמינם הנשיא למעברים מבערב. רש"י).
א. יש סוברים שהזמנה כללית, 'השכימו שבעה מכם' — כשרה. ויש חולקים וסוברים שצריך לסיים את המזומנים.
ב. יש מי שכתב שאין לעבר בנוכחות אנשים אחרים מלבד הבית-דין המזומן (ערוך השלחן העתיד קדה"ח צה.ג. ומסתבר לפ"ז שרבן גמליאל לא עיבר באתו מעמד, וכמובא בירושלמי. [כתב שם שמתעם זה נקרא 'סוד העיבור'. אבל מדברי הרמב"ם (קדה"ח יא,א) יש ללמוד שנקרא כן ע"ש עומק חכמת העיבור שאינה ידועה אלא ליחידים. וערש"י ר"ה כ: ד"ה סוד העיבור]). ולא כן כתב המאירי (ע"ע בירור הלכה).

דף יא (י)

טז. א. האם צריך את אישור הנשיא והסכמתו לעיבור שנה? האם העיבור צריך אמירה?

ב. מפני אלו סיבות מעברים את השנה?

ג. חודש העיבור, כמה ימים יש בו?

ד. היכן מעברים את השנה?

ה. מה דינם של קידוש החדש ועיבור השנה בלילה?

א. אין מעברים את השנה אלא אם כן ירצה נשיא. מעשה ברבן גמליאל שהלך ליטול רשות אצל שלטון אחד שבסוריא ושהה לבוא, ועיברו את השנה על מנת שירצה רבן גמליאל. וכשבא ואמר רוצה אני — נמצאת שנה מעוברת (יא.).

א. ראש בית דין הגדול, שהוא ראש ישיבה של שבעים ואחד — הוא הנקרא 'נשיא' (ערמב"ם קדה"ח ד,יב. וע' גם בה"ל סנהדרין יז, ט ובכס"מ; רש"י להלן לג. ד"ה ואפי').

ב. היה הנשיא אחד מהזקנים היושבים לעבר את השנה, ודעתו היתה דעת מיעוט שלא לעבר; לכאורה יש לדייק מלשון הרמב"ם שמעברים, כדעת הרוב [וטעם הדבר, כי לאחר שעמדו למניין נחשב כאילו כל חברי בית הדין החליטו לעבר, והנשיא בכללם]. ואולם אפשר לפרש דבריו בענין אחר (עפ"י בירור הלכה). ודעת הגר"ח קניבסקי שליט"א במענה לשאלה זו שהולכים אחר הרוב. וכן כתב הגר"נ גולדברג שליט"א לדייק מלשון הרמב"ם כנ"ל [כי כן הוא הדין בכל מקום שהולכים אחר הרוב, ובלבד שיושבים ודנים ביחד ושומעים אלו את אלו. אבל כשהנשיא אינו משתתף בדיון אין מעברים אלא על תנאי שירצה, מפני שאין הולכים אחר הרוב כשאינם במושב אחד. ע"כ תורף דבריו]. והגר"א נבנצל שליט"א כתב שמחליטים לעבר ואו הברירה נתונה ביד הנשיא אם לקבל הכרעת הרוב או להתנגד.

ג. נחלקו הדעות, כאשר עיברו את השנה על מנת שירצה הנשיא, ולא בא עד שנכנס חודש העיבור — האם מועילה הסכמתו עתה למפרע ונתעברה השנה, או כיון שלהלכה בדאורייתא 'אין בריירה', לא חל העיבור למפרע (ע' מאירי, דו"ח רעק"א כתובות ג. מנחת חינוך ד; טו"א ר"ה לא:).